

Johan van Dorsten

De boerin van de IJsselhoeve

Westfriesland

HOOFDSTUK 1

Annet zat even op de bank wat uit te rusten. Voor de vorm had ze een broekje van Knelia in de hand en ook een naald en draad, maar werken deed ze niet, want ze voelde zich erg moe. Het was een winterse namiddag en Geertje was de stal aan het uitmesten, terwijl Knelia haar zoals gewoonlijk gezelschap hield en aan een stuk door met haar kletste. Achteraf bezien was het misschien wel een waagstuk geweest om een boerendochter, die samen met haar broer een grote boerderij had geërfd, aan te nemen als meid op hun kleine boerderij, maar het was boven ieders verwachting heel goed uitgekapt.

Geertje had zich al heel gauw thuis gevoeld op hun boerderij en Knelia was niet van haar zijde weg te slaan. Ze had al een paar keer gezegd dat ze ook bij Geertje wilde slapen en Annet had besloten haar verzoek in te willigen. Ja, Geertje had zich binnen de kortste keren onmisbaar weten te maken.

Feitelijk was zij de tweede boerin op hun boerderij. Annet had al gauw ontdekt dat Geertje een goed oordeel had. Ze wist gewoon alles over de gewassen die ze verbouwden en ze kon vee beoordelen op kwaliteit en gewicht alsof ze zelf in de handel zat. Omdat ze net zo veel van vee wist als Albert en zijzelf en zij, als het om de verkoopwaarde ging, vaak beter wist dan Albert wat een dier waard was, had Annet al gauw heel veel zaken met haar overlegd.

Er zat een gevaarlijke kant aan, want soms voelde Albert zich buitenspel gezet. Hij had al eens gezegd: 'Jullie beiden dat zijn zo langzamerhand twee handen op een buik.' Annet had op een avond, toen hij zoals gewoonlijk met haar wilde vrijen, hem even op een afstand gehouden en tegen hem gezegd: 'Hoor eens, Albert, jij wilt nu weer vrijen, maar wil je dat omdat je er lust in hebt of omdat je van mij houdt?'

Hij had een hele tijd stil naast haar gelegen, zodat ze dacht

dat hij al in slaap was gevallen, maar eindelijk had hij gezegd: ‘Annet, ik hou van jou en ik wil niet dat je daaraan twijfelt, maar heb jij er dan geen erg in dat het mij zeer doet als Geertje en jij het altijd samen eens zijn? En ik ben met de mond nou eenmaal niet zo snel als jullie.’

Ook niet met je gedachten, had zij eraan toe kunnen voegen, maar ze wilde hem niet van zich verwijderen en had ineens zijn zorgen begrepen. Ze had hem aangehaald en gezegd: ‘Hoor eens, zakelijke dingen, daar praten we over als Geertje erbij is, maar al het andere, daar praat ik toch altijd alleen met jou over?’

‘Ja, dat is wel zo, maar begrijp je dan niet dat ik me soms voel alsof ik te veel ben?’

‘We zullen erom denken, Albert, en kom nu maar eens bij me, want het is dus gelukkig zo dat jij wel om mij geeft, nou, ik geef om jou, dus we gaan niet slapen voor we geknuffeld hebben.’

Ze had de volgende dag tegen Geertje gezegd: ‘We moeten erom denken dat we Albert niet het gevoel geven dat zijn mening er niet toe doet.’ Gelukkig had Geertje meteen gezegd: ‘O, daar zal ik om denken, hoor, want anders krijgt hij misschien hetzelfde gevoel als ik had toen ik thuis was en mijn broer en zijn vrouw het altijd over alles samen eens waren en mijn mening er niet toe deed.’

Zo was hun eerste meningsverschil in de kiem gesmoord, maar het was wel zaak dat zij een vinger aan de pols hield waar het Albert betrof. Overigens was er veel veranderd sinds zij Geertje had ingehuurd als meid.

Ze hielden nu zestien koeien omdat ze het land van Geertje konden huren en ook omdat ze nogal aardig kunstmest gebruikten, en uiteraard konden ze ook een koe meer houden omdat ze geen paard meer hadden. Meteen nadat de vader van Albert op maandagmorgen de melk van de boeren aan de zandweg naar de straatweg bracht, hadden ze hun oude Bles verkocht. Albert had on-

middellijk gezegd: 'Nu kunnen we een koe meer houden.'
'Wat brengt zo'n paard eigenlijk op, Albert, brengt het net zo veel op als wat een koe gaat kosten?'

'Dat zou ik niet weten, Annet, maar dat merken we toch vanzelf?'

Geertje had meteen gezegd: 'Dat oude paard kan alleen nog maar naar de slager, nou, veertig, vijfenveertig gulden.'

Dat had ze goed geschat, want va was ermee naar de paardenmarkt geweest en hij had tweeënveertigeneenhalve gulden meegebracht. Nog geen week later was Albert thuisgekomen met een folder voor een nieuwe tractor, die de smid hem had meegegeven. 'En hij zei, Annet: zo'n tractor kost jou minder aan olie dan de haver die je aan je paard geeft. En, Annet, als we die tractor kopen, kan ik wel twee wagens achter elkaar laden, want zo'n tractor kan dat makkelijk trekken. Hoeft mijn va er op maandag niet meer bij te komen. En wat ook scheelt: we kunnen er een koe meer voor houden, want een tractor vreet geen hooi of haver.'

Ze zaten thee te drinken en Geertje zei meteen: 'Je hebt gelijk, Albert, en met een tractor kun je ook goed grasmaaien, en mest naar het land brengen. En als je er een bakje achter aan hebt, kun je ermee gaan melken. Ja, een tractor is voor jullie eigenlijk onmisbaar.'

Dat was zonder meer waar, maar een tractor kreeg je natuurlijk niet voor niks, er moest heel veel geld voor worden neergeteld, geld dat ze niet hadden.

Annet had de folder aangenomen van Albert en in plaats van naar de kwaliteiten te kijken, had zij alleen naar het onderste regeltje gekeken. 'Alsjeblieft, eenenveertighonderd gulden, dat is gewoon te gek om over te praten.'

'O, dat valt niet eens tegen, en als je, zoals jullie, geen oude tractor hebt om in te ruilen, krijg je deze zeker wel voor vierduizend.'

'Dat is altijd te proberen,' vond Albert.

Het duizelde Annet een beetje, ze zei: ‘Nou, laten we maar aan het werk gaan, zulk gepraat over zaken die nog een heel eind buiten ons bereik liggen, heeft toch geen zin?’

Albert pakte echter de folder bij haar weg, legde die in de kast en zei: ‘Ik wil in elk geval die folder vanavond eens heel goed bestuderen, want hoe je het ook bekijkt, het is wel het einde.’

Even later bedacht hij: ‘Ik weet zeker dat ik ’s morgens wel een kwartier later van huis kan gaan, nou, en ’s middags en ’s avonds ben ik dan ook een kwartier eerder thuis. En er zit verlichting op, Annet, dus hebben we geen stallantaarn meer nodig.’ Toen Albert weer aan ’t werk was gegaan en zij de tweeling uit bed had gehaald, hadden zij en Geertje er nog even over doorgepraat. ‘Hij is er helemaal gek van, Geertje, maar het is echt geen haalbare kaart, hoor.’

‘Nou ja, misschien toch wel. Mijn broer heeft ook een tractor gekocht, omdat hij niet van paarden houdt, hij is er bang voor, maar ik heb wel begrepen dat hij het geld heeft geleend van de bank. Ja, hij heeft een beetje gegoocheld met cijfers, want de paarden zijn daarna op de paardenmarkt verkocht en daarvoor in de plaats heeft hij twee koeien gekocht. Hij zegt: Die twee koeien leveren zo veel meer melk, dat ik daarvan de lening wel kan terugbetalen.’ Ze hadden elk een van de tweeling aangekleed en terwijl ze daarna nog een kopje thee zaten te drinken, vroeg Annet: ‘Jij ziet dat wel zitten, Geertje?’

‘O ja, je hebt er geen idee van wat een kracht er in zo’n tractor schuilt. En als je daar geen geld van de bank voor kunt krijgen, dan leen ik het wel aan jullie.’

‘Maar je doet al zo veel, Geertje.’

‘Wat maakt dat nou uit, ik ben hier graag, nou, en die kleine Knelia, daar heb ik mijn hart aan verloren, hoor. En deze peuters zitten net zo graag bij mij op schoot als bij jou.’

‘Ja, dat is waar, maar je hebt al zo veel geholpen, want

zonder jou hadden we nu nog geen zestien koeien gemolken. En er kan toch nog best iemand voor jou komen, je hebt meer in je mars dan heel wat boerinnen.'

Geertje lachte. 'Je bedoelt zeker die tantezegger van jouw stiefmoe. Och, ik vond hem eigenlijk wel een aardige knul, maar toen we daar vorige week even waren en hij daar ook was, vroeg hij aan mij: 'Die bochel van jou, doet die je ook zeer?'

Annet glimlachte en zei: 'O, er moet wel het een en ander aan hem bijgespijkerd worden, maar eigenlijk vind ik hem wel bij jou passen.'

Geertje lachte haar uit. 'Ga weg, ik ben drie jaar ouder, en hij is echt een beetje onnozel, hoor.'

Daar had ze wel gelijk in, besepte Annet.

Enfin, Geertje had geld van de bank gehaald en nu was hun schuld aan haar opgelopen tot ruim vijfduizend gulden, want toen de stal was veranderd zodat ze meer koeien konden houden, was al het geld op geweest, ook het geld dat bestemd was voor de aflossing bij de bank. Ze was zelf naar de bank gegaan en had uitgelegd dat ze zo veel hadden geïnvesteerd, dat ze dat jaar niet konden aflossen. Gelukkig waren ze bij de bank wel redelijk geweest, zeker toen ze de cijfers had laten zien van het melkgeld dat ze beurden en hoe veel geld ze kregen voor de melkriet. En toen ze hoorden dat ze drie bunder land hadden gehuurd van Geertje, hadden ze ook goedgevonden dat ze voorlopig niets aflosten.

Zo was de tractor er gekomen en deze middag was Albert ermee naar Ommen gereden met de grote wagen er aangekoppeld om een perceel hout te halen.

Hij had daar een perceel geriefhout gekocht. 'Dat hebben we nodig, Annet, want de afrastering van het land dat we van Geertje huren is niet best en als ik het hout daar weghaal, nou, dat is de helft goedkoper dan wanneer je het via de landbouwbank koopt.' Die morgen hadden er twee zeugen biggen gekregen. Geertje had de ene zeug gehol-

pen en zij de andere, terwijl Knelia in het gangetje stond en maar vroeg waarom zij er niet bij mocht zijn. Toen Annet het pertinent had geweigerd, veel te gevaarlijk, had ze staan roepen: 'Mag ik dan niet bij jou komen, Geertje?' Het kind was heel gelukkig met hun keuze van Geertje als meid, ja, eigenlijk was ze even graag bij Geertje als bij haar. Uiteraard had ze die middag ook wel met Albert meegewild, maar dat was helemaal niet vertrouwd, want op hun nieuwe tractor zat geen cabine en zo'n klein meisje op het zitje boven de wielen, dat was zo griezelig dat ze heel beslist had gezegd: 'Geen sprake van dat jij met je va meegaat.'

'Het is niet koud,' had Albert gezegd, 'en ik knoop haar goed vast, hoor.'

Ze was uitgevallen: 'Waar zit je verstand, een kind van vier-en-half en dan twintig kilometer boven dat wiel en jij rijdt misschien wel met een vaart van vijftwintig kilometer.'

Gelukkig had Geertje meteen gezegd tegen Knelia: 'Maar je hebt toch beloofd dat je mij deze middag zou helpen?'

Nu zat Annet een beetje uit te rusten en ze vroeg zich af waar ze toch zo moe van was. Nu ja, ze was weer in verwachting. Ze had al gezegd tegen Albert toen ze zekerheid had: 'We hadden nog moeten wachten, want nu komt er al zo gauw weer een bij.'

Maar ja, daar had Albert geen oog voor. 'Ik ben nu eenmaal gek op jou, Annet.'

'Ja, dat geloof ik wel, maar wil je dan dat ik voor mijn tijd oud word?'

'Je moet maar goed eten, Annet.'

'O ja, daarmee los je alles wel op, hè?'

Nou ja, meestal ging het heel goed met haar, maar zoals vanmorgen, als ze de hele tijd zo in spanning zat of het wel goed zou gaan met die beide zeugen, dat maakte dat ze toch wel moe was. Het was goed gekomen, tien en elf biggen. Ja, ze boerden heel goed, al waren de uitgaven en inkomsten nog steeds in wankel evenwicht. O, ze had

helemaal gelijk gehad dat ze een meid moesten huren, al had Albert dan wel gedacht dat de mensen hen voor gek zouden verklaren om op zo'n klein gedoetje een meid te huren. Haar gelijk werd zo groot, dat ze het haast niet konden bijbenen. Ze beurden nu dubbel zo veel melkgeld als haar va in de beste tijd ooit had gebeurd. Het zwakke punt was dat ze het geheel zo moeilijk kon overzien. En aan Albert, hoe ijverig en werkzaam hij ook was, had ze niets als het om geld ging. En ze was bang, dat de tractor niet zo goed zou zijn als ze hadden beloofd bij de aankoop. In dat geval waren ze vierduizend gulden armer.

Bij de aankoop had ze tegen de smid gezegd: 'Maar als deze tractor nu eens gaat weigeren, kom je dan meteen om hem te repareren?'

De smid had gelachen en gezegd: 'Vrouw Van Pijken, deze machine is perfect gemaakt, die weigert niet, dus ik kan je rustig beloven: als die machine ooit een keer zou weigeren, ben ik met een halfuur bij jullie.'

Ja, toen had ze eigenlijk geen argument meer gehad om de aankoop tegen te houden, vooral omdat Geertje hun het geld wilde lenen. Het was alsof ze in een draaimolen zat, de draaimolen van het leven, want sinds Geertje bij hen was leek alles in een versnelling te zijn gekomen. Nou ja, zoals het nu ging en ook voor de toekomst leek te gaan, zouden ze over een paar jaar dat geld terug hebben verdiend. Toch bleef bij alles altijd het zwakke punt dat de melkrit maar voor een jaar werd gegund; na dat jaar moest er opnieuw worden ingeschreven en wie weet of dan niet iemand zo in nood zat dat er ingeschreven werd voor veel minder. Al was het maar een gulden minder, dan greep je ernaast. Gelukkig kwam er bij de fabriek maar één persoon die ook een tractor had en die man had ook een grote, zware rit. Hij kwam van de andere kant en zou waarschijnlijk nooit op de rit van Albert meedoen. De vader van Albert had pas nog gezegd dat Gerard dan wel op dezelfde rit had meegedaan, maar dat het maar goed

was dat hij het niet had gekregen, omdat de rit te zwaar was voor een paard.

Geleidelijk aan werd er door steeds meer boeren met kunstmest gewerkt en dat vertaalde zich in steeds meer koeien. Albert had pas nog gezegd: ‘Nou had ik vandaag honderd bussen vol melk en vorig jaar ben ik nooit hoger gekomen dan tweeënnegentig.’

Nou, ze ging er weer tegenaan. Zo meteen was Geertje klaar met het uitmesten van de varkensstallen en dan had ze nog niet eens thee.

Net toen ze water op het fornuis had gezet, kwam de tweeling, Johan en Marie, eraan. Ze werden tussen de middag niet vastgebonden, omdat ze toch vaak sliepen tot ze hen haalde, maar ze konden dus ook al zelf uit hun bedje komen.

‘Wel wel,’ zei ze, toen Johan zijn snoetje ophief voor een kusje en ze zag dat hij een bult op zijn voorhoofd had. Ze kuste hem en nu begon hij klaaglijk te huilen. Ze zette hem in de box en controleerde toen Marie, om te zien of zij ook letsel had opgelopen. ‘Ben jij ook gevallen?’

Marie schudde haar hoofdje en brabbelde: ‘Johan boem.’ Ze hield even een natte doek op de bult en suste: ‘Nou is het klaar, hoor.’

Ze was net klaar met de tweeling toen warempel haar vader binnenstapte. Van Losen was een jaar geleden hertrouwd met de weduwe Annemarie van Wursten, die een eigen boerderijtje had. Tot hun verbazing hadden die twee elkaar gevonden. Het initiatief van hun verbintenis was uitgegaan van de weduwe, hadden ze wel begrepen, maar hun huwelijk was heel goed en sinds die tijd woonde haar vader niet meer naast hen. Hij liet de deur open staan en ze dacht al dat Annemarie achter hem aan zou komen, maar het was Knelia. Knelia greep zijn hand, maar Annet zei: ‘Laat je grootvader even met rust, Knelia, ga Geertje maar halen voor de thee.’

Knelia holde meteen weg. Toen haar vader zat en ze zijn

sombere gezicht zag, vroeg ze verontrust: ‘Wat is er aan de hand dat je zo somber kijkt, toch geen narigheid?’

‘Ja, toch wel, hoor, want Annemarie is ziek.’

‘Wat scheelt haar dan? Is het ernstig?’

In het jaar dat ze getrouwd waren, waren er alleen maar goede berichten van hen gekomen. Nu schudde hij zijn hoofd. ‘Ik heb er geen goed gevoel over, Annet. Ze heeft pijn in de maag en ook weleens in de borst en ze ligt vaak hele dagen op bed.’

‘Wat zegt de dokter dan van haar?’

Hij schudde somber zijn hoofd. ‘Ik kan haar niet zover krijgen dat ik een dokter mag waarschuwen.’

‘Maar waaróm dan niet?’

‘Ja, dat zegt ze niet, ze zegt alleen: Heb nu maar geduld, als het straks voorjaar is dan komt het wel weer goed met mij.’

‘Ja, maar va, daar moet je geen genoeg mee nemen. Jullie kunnen toch goed praten met elkaar?’

‘Dat is het nou net, Annet. We kunnen het zo goed vinden met elkaar, we hebben al een paar keer tegen elkaar gezegd: Hadden wij elkaar toch maar eerder ontmoet. We leven nu twee jaar samen en het leven is zo goed, ik bid elke dag tot God of Hij haar sparen wil.’

Annet zuchtte even. Geertje kwam binnen met Knelia en ze wachtte even tot die beiden een plekje hadden gevonden. Nu weet ik wel waarom ik me zo vermoeid voelde, dacht ze. Ze schudde nu echter haar vermoeidheid van zich af. Met een paar woorden schetste ze Geertje de situatie. Geertje, praktisch ingesteld en bijdehand als ze was, vroeg meteen: ‘Hoe gaat het dan met de beesten die verzorgd moeten worden?’

‘Ja, nou, de beesten, die verzorg ik zo goed en zo kwaad ik kan, maar de was en zo, dat weet ik eigenlijk niet. Tot nu toe is er nog schoon goed in de kast als de kleren die ik draag wat al te smerig worden.’

Annet begreep meteen hoe het daar gesteld was. Ze zei:

‘We komen van de week naar jullie toe met ons drieën, Geertje, Knelia en ik, en dan zien we wel wat er gebeuren moet. Maar je moet wel om een dokter gaan, va. Zeg maar tegen Annemarie dat wij dat ook vinden en dat ze niet zo dom moet zijn om geen hulp te vragen. Misschien stelt het niet eens zo veel voor en moet ze dan gaan tobben, als een paar pilletjes van de dokter haar erbovenop kunnen helpen? En zeg maar tegen haar dat jij haar niet missen kunt.’ Vader Van Losen knikte, maar bleef somber kijken. ‘Och, wat jij nou zegt, dat heb ik al een paar keer tegen haar gezegd. De laatste keer antwoordde ze: ‘Ja Johannes, ik weet het wel, maar ik ben bang dat de dokter mij naar het ziekenhuis zal sturen. Dan is het voor mij vast de laatste reis, maar ik ben zo gelukkig met jou en daar wil ik nog van genieten.’

‘Ze ziet het dus nogal somber in,’ zei Geertje, ‘maar dat wil niet zeggen dat haar vooruitzichten ook zo somber zijn. Een mens die ziek is en zich beroerd voelt, denkt al gauw dat het heel ernstig is, maar een gevoel is soms bedrieglijk, terwijl het vaak zo is dat wat medicijnen verbetering brengen. Maar als het is wat ze denkt dat het is, kan ze toch altijd nog zelf beslissen of ze naar het ziekenhuis gaat. Een mens is eigen baas, hoor.’

‘Dat zal ik haar zeggen,’ zei Van Losen. ‘En dan ga ik nu maar gauw weer op huis aan.’

‘We komen morgen na de middag,’ besloot Annet. ‘Albert is pas tegen de middag thuis, dus eerder kunnen we niet.’

‘Daar is va,’ riep Knelia. ‘Met heel veel hout.’

Ja, Albert reed juist het erf op met een grote vracht hout. Hij praatte even met zijn schoonvader en toonde hem trots zijn nieuwe tractor. Annet en Geertje, die even naar buiten waren gekomen, hoorden hem zeggen: ‘Nou, kijk eens wat een gigantische vracht hout, daar had ik met paard en wagen wel twee keer voor moeten rijden en de tractor ronkt een keer en rijdt er zo mee weg.’

‘Het is geweldig zoals het met jullie is gegaan,’ zei vader

Van Losen, 'ik zie het nog wel zover komen dat jullie zonder melkriet een royaal inkomen hier verwerven.'

Albert glom van trots. Al was het dan niet allemaal aan hem te danken dat alles was gegaan zoals het was gegaan, hij was er wel apetrots op dat alle ideeën van zijn vrouw zo goed uitpakten. En waren man en vrouw niet één? Hij schepte meteen op toen de vrouwen erbij kwamen. 'Hier, moet je kijken, een grote vracht hout voor twee tientjes, nu kan ik de ridding om het nieuwe land goed in orde maken.'

Toen vader Van Losen wegfietste, vertelde Annet: 'Het gaat niet goed met Annemarie. Morgen gaan we daar na de middag naartoe. Als jij dan wilt zorgen dat je thuis bent?'

Albert nam de mededeling gelijkmoedig op. 'Ik zal me wel een keer redden met de tweeling. Als ze lastig zijn, geef ik ze gewoon een paar lange vingers.'

'Als je dan maar maat houdt, Albert, de laatste keer dat jij op hen hebt gepast, wilden ze 's avonds niks eten.'

Ondertussen was vader Van Losen thuis gekomen. Hij liep meteen door naar de slaapkamer en vertelde waar hij zolang was geweest en wat zijn dochter over haar had gezegd. 'Ik vind wel dat ze gelijk heeft, Annemarie. Een mens moet doen wat in zijn vermogen ligt als het om zijn gezondheid gaat.'

Annemarie strekte haar handen afwerend uit, maar hij vervolgde: 'Ik wil zo graag dat je blijft leven, Annemarie. En het is zoals ze zeggen, je kunt altijd nog beslissen of je al dan niet naar een ziekenhuis gaat, maar het is misschien zo dat je je met een paar tabletjes van de dokter veel beter voelt.'

'Zou het wel zo zijn dan, dat je zelf mag beslissen of je al dan niet naar een ziekenhuis gaat?'

'Annemarie, we kunnen het toch wel overleggen met dokter Parelberg?'

'Nou ja, toe dan maar.'

Toen hij de slaapkamer uit liep, vroeg ze nog een keer: 'Jij staat achter mij, Johannes, wat ik ook beslis?'

'Ja, daar kun je op rekenen, Annemarie.'

'Nou, bel dan de dokter maar.'

'O ja, morgenmiddag komen Annet en Geertje met de kleine Knelia om hier wat te werken.'

'Dat is goed, ja, jouw dochter was vast al wel eerder gekomen als ze het had geweten, die is wel uit het goede hout gesneden.'

Johannes besloot het ijzer te smeden nu het heet was.

'Wat moet ik tegen de dokter zeggen, Annemarie?'

'Zeg maar dat ik pijn in de maag heb en soms ook in de borst.'

Johannes ging bellen. Toen de dokter hoorde dat ze al drie weken pijn in de maag en in de borst had en al veertien dagen op bed lag, zei hij dat hij nog diezelfde middag zou komen.

Tegen vier uur was hij bij hen. 'Zo,' zei hij, 'dus u denkt dat alles vanzelf wel weer over gaat? Nou, in dit geval niet, hoor. Voor zover ik het nu kan bekijken, hebt u een maagzweer. Ik zet medicijnen voor u klaar en ik schrijf u een dieet voor en dan moet u over een week bij mij op het spreekuur komen. Als er dan nog geen verbetering merkbaar is, dan moeten we u verder onderzoeken.'

Johannes was opgelucht. Er leek geen sprake te zijn van een ziekenhuisopname.

Annemarie scheen zijn gedachten te kunnen raden, ze zei: 'Tenminste nu nog niet, Johannes, maar nu kom ik eruit.' Ze stapte uit bed.

Johannes greep haar, anders was ze meteen gevallen. 'Ja ja,' zei hij, 'veertien dagen op bed liggen en dan zo er uitstappen. Ik zet je in een gemakkelijke stoel en ik geef je een beschuit met een kop melk en als je die op hebt, probeer je het maar eens weer.'

'Gelukkig dat jij goed gezond bent, Johannes, ik heb me, geloof ik, wel een beetje aangesteld, hè?'

Johannes antwoordde niet. Hij zag wel dat ze mager was geworden en dat vervulde hem met zorg. Een maagzweer, dacht de dokter, maar kon dat niet van alles zijn? Met Antje dacht ik, overwoog hij, dat ze zo weer thuis zou komen en uiteindelijk kwam ze thuis in een kist. Annemarie was in elk geval weer uit bed. Ze at met moeite een beschuit, maar dat zou wel beter worden, als ze medicijnen kreeg.

Het eten scheen goed gevallen te zijn, want even later zei ze: 'Nu ga ik me wassen, Johannes, en jij moet me helpen.'